

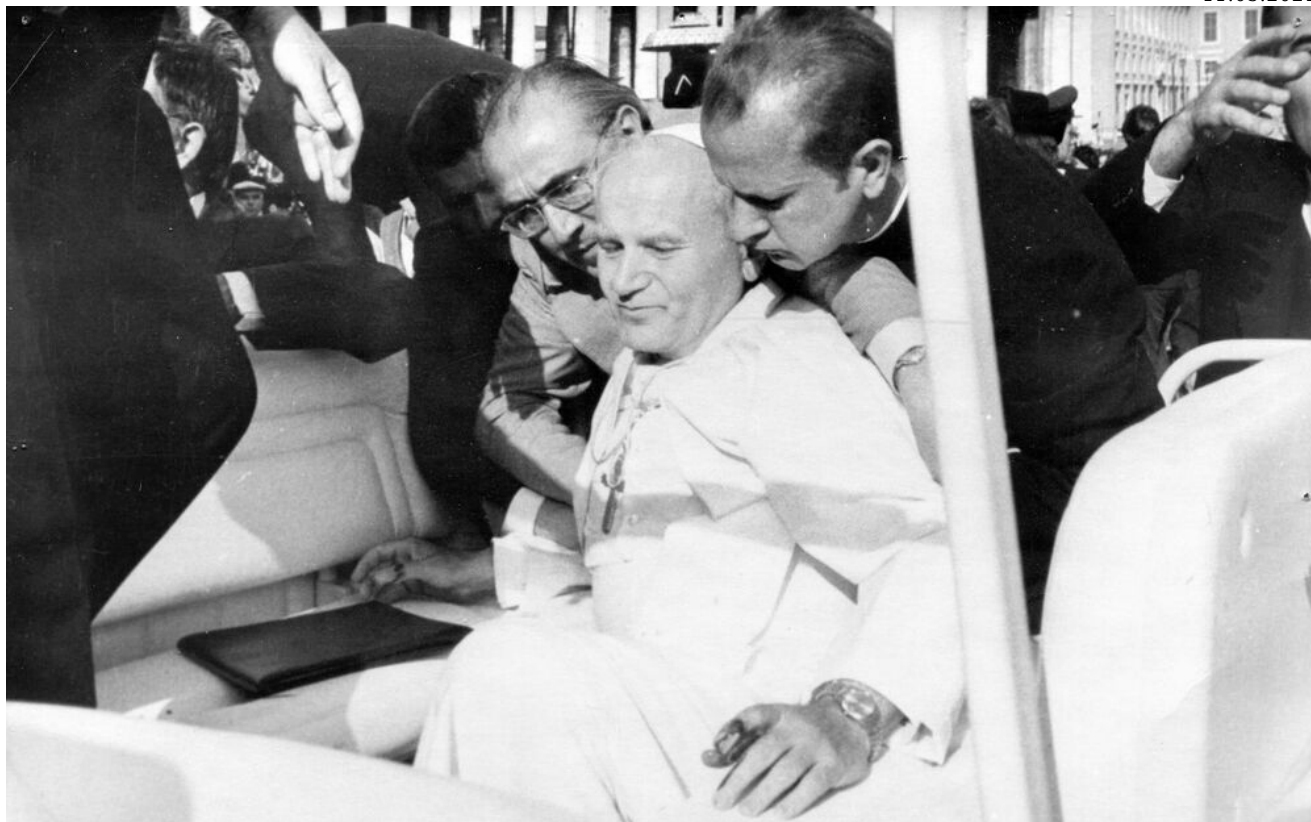
Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/143549,Andrzej-Grajewski-Nowe-tropy-W-40-rocznice-zamac-hu-na-Jana-Pawla-II.html>
27.02.2026, 10:47

Andrzej Grajewski: Nowe tropy. W 40. rocznicę zamachu na Jana Pawła II

Czterdzieści lat po zamachu na życie polskiego papieża wciąż nie znamy odpowiedzi na wiele pytań dotyczących okoliczności jego przygotowań, a przede wszystkim zlecniodawców zbrodni, która miała zmienić bieg historii.

11.05.2021

Papież Jan Paweł II ranny w zamachu na pl. św. Piotra w Rzymie, 13 maja 1981 r. Fot. AIPN

Dotychczasowa wiedza na ten temat pochodzi w dużej mierze z wyjaśnień składanych we włoskich śledztwach przez tureckiego zamachowca Alego Ağcę, który następnie na sali sądowej je odwoływał bądź całkowicie zmieniał. Ważną okolicznością dochodzenia prawdy o tych wydarzeniach było śledztwo Instytutu Pamięci Narodowej o sygnaturze 12/06/Zk w sprawie udziału funkcjonariuszy państw komunistycznych w zorganizowaniu zamachu na życie Jana Pawła II. Wszczął je 3 maja 2006 r. prok. Michał Skwara z Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach. Zostało umorzone 7 maja 2014 r., a całe postanowienie opublikowano na stronie Instytutu². Polskie śledztwo bazowało na ustaleniach pięciu włoskich śledztw i procesów, które odbyły się w latach 1981 i 1985–1986, procesu apelacyjnego z 1987 r., śledztwa sędziego Romana Priorego prowadzonego w latach 1985–1998 oraz włoskiej Parlamentarnej Komisji Śledczej. Zostało uzupełnione materiałami pochodzącymi z przesłuchania świadków oraz analizą dokumentów wytworzonych przez komunistyczne organy bezpieczeństwa z PRL, Bułgarii oraz NRD. W tym ostatnim przypadku chodziło głównie o operacje dezinformacyjne prowadzone już po zamachu dla zatarcia „bułgarskiego śladu”.

Prokurator Skwara w postanowieniu o umorzeniu tego śledztwa napisał, że zamach na Jana Pawła II nie był wynikiem działania pojedynczych osób, ale „związku przestępczego o charakterze zbrojnym, w którym kluczową rolę odgrywali funkcjonariusze bułgarskich komunistycznych służb specjalnych”. Na gruncie

prawnym była to konstatacja nowa. Zarówno bowiem w sentencji pierwszego, jak i drugiego procesu rzymskiego mówiło się wyłącznie o odpowiedzialności sprawcy zamachu, czyli Mehmedie Alim Ağcy, ewentualnie o Ömerze Bağcim, skazanym za dostarczenie mu pistoletu, z którego strzelał do papieża. Włoskim sędziom nie udało się udowodnić winy Siergieja Antonowa, który jako jedyny z trójki oskarżonych Bułgarów – Todor Ajwazow i Żeliu Wasiliew zdołali z Włoch wyjechać – zasiadł na ławie oskarżonych. Podobnie było z Turkami oskarżonymi w drugim rzymskim procesie. Jednak formuła ich uniewinnienia zawarta w sentencji wyroku Sądu Przysięgłych w Rzymie z 29 marca 1986 r. podkreślała poważne wątpliwości, co do ich niewinności. Zostali jednak uniewinnieni, ponieważ materiał dowodowy okazał się niewystarczający, aby przesądzić o ich winie. Taką samą konkluzją zakończyła się rozprawa apelacyjna. Warto dodać, że włoskie sądy w ogóle nie zajmowały się mocodawcami tureckiego zamachowca.

Jednocześnie należy podkreślić, że również śledztwo IPN nie dało odpowiedzi na pytanie, kto zlecił zabójstwo papieża. Została wprowadzić zarysowana inspirująca rola Związku Sowieckiego, ale prok. Skwara nie zdobył twardych dowodów, które mogłyby posłużyć do sformułowania jednoznacznej oceny prawnej. Wśród wątków sowieckich przewijających się w dokumentacji procesowej śledztwa 12/06/Zk warto przypomnieć zwłaszcza jeden, kluczowy dla tej sprawy. Ağca w trakcie wyjaśnień składanych przed włoskim sędzią Ilariem Martellą szczegółowo opisywał, w jakich okolicznościach wiosną 1980 r. dotarł do Teheranu, gdzie spotkał się z działającym pod przykryciem sowieckiego dyplomaty funkcjonariuszem wywiadu KGB, mjr. Władimirem Kuziczkinem. To on skierował Ağcę do Sofii i przekazał mu dalsze kontakty. W czerwcu 1982 r. zbiegł z placówki w Teheranie i oddał się w ręce brytyjskich służb specjalnych. Wątek Kuziczkina nie został pogłębiony w żadnym z rzymskich śledztw. Sędzia Ferdinando Imposimato, zeznając przed parlamentarną Komisją Śledczą w sprawie Wasilija Mitrochina, powiedział, że sędzia Martella wystąpił w sprawie Kuziczkina z wnioskiem o pomoc sądową, ale niestety, „jak w większości wniosków składanych przez niego, kiedy żądanie dotyczyło tajnych agentów, napotykało znaczne przeszkody. Także i angielskie służby okazały brak gotowości do zaoferowania współpracy w odniesieniu do osób, które przeszły na drugą stronę”. Nie powiodła się również próba, podjęta przez prokuratora Skwarę za pośrednictwem Agencji Wywiadu, przesłuchania Kuziczkina.

Terminarz Breżniewa

Na kanwie ustaleń z kolejnych śledztw, historyk, posługując się innym warsztatem oraz stosując odmienne metody badawcze, może dopowiedzieć to, czego prokuratorowi nie udało się przełożyć na dowody prawne. Jednym z interesujących źródeł jest terminarz czynności służbowych Leonida Breżniewa, wydany w 2016 r. w Moskwie w trzech tomach. W latach 1964–1982 Breżniew stał na czele sowieckiej partii komunistycznej i był faktycznym przywódcą ZSRS. W terminarzu odnotowane są wszystkie oficjalne i nieoficjalne spotkania, które polityk odbywał w swoim gabinecie na Kremlu, oraz rozmowy telefoniczne, które stamtąd prowadził. Nie ma jednak informacji, o czym rozmawiano w czasie tych spotkań bądź połączeń telefonicznych. Za każdym razem natomiast wskazani są rozmówcy Breżniewa.

Spróbowałem uważnie przejrzeć to wydawnictwo w kontekście przygotowań do zamachu, a więc w zakresie wydarzeń z kwietnia i maja 1981 r. Wybrałem ten czas, gdyż pod koniec marca 1981 r. w Zurychu odbyło się spotkanie Ağcy, jego współnika Orala Çelika, który będzie mu towarzyszył 13 maja na pl. św. Piotra, z płatnikiem całej operacji, tureckim biznesmenem Bekirem Çelenkiem a także Musą Serdarem Çelebim, liderem Szarych Wilków w RFN. Podczas spotkania zapadły ustalenia finansowe i organizacyjne oraz wstępnie został wyznaczony termin przeprowadzenia zamachu na papieża.

Warto zadać sobie pytanie: czym w tym czasie zajmował się Breżniew? Odpowiedź jest interesująca.

► [Czytaj całość \(PDF\)](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Artykuł